

Aziatische hoornaar

Ondersteuning door Provincie

Ondersteuning door Provincie - Visie

// werking eikenprocessierups - Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid

- ▶ Faciliteren van de beheersing van de AH door de gemeenten en andere natuurbeheerders
- ▶ Focus: zo weinig mogelijk impact op de biodiversiteit

Hoe?

- 1) Kennis delen en verspreiden**
- 2) Zoektocht naar milieuvriendelijke beheerstechnieken**

Kennis delen en verspreiden

1) Nieuwsbrief

- * Levenscyclus
- * Wetgeving
- * Meest ecologische/effectieve beheersmethode versus Permas D
- * Initiatieven ANB en Vespawatch

2) Website (Provincie Antwerpen, zoekterm "Aziatische hoornaar")

3) Bijeenkomsten: uitwisseling van ervaring

4) Studiemomenten

5) Samenwerken en ondersteunen acties ANB/INBO (vespawatch)

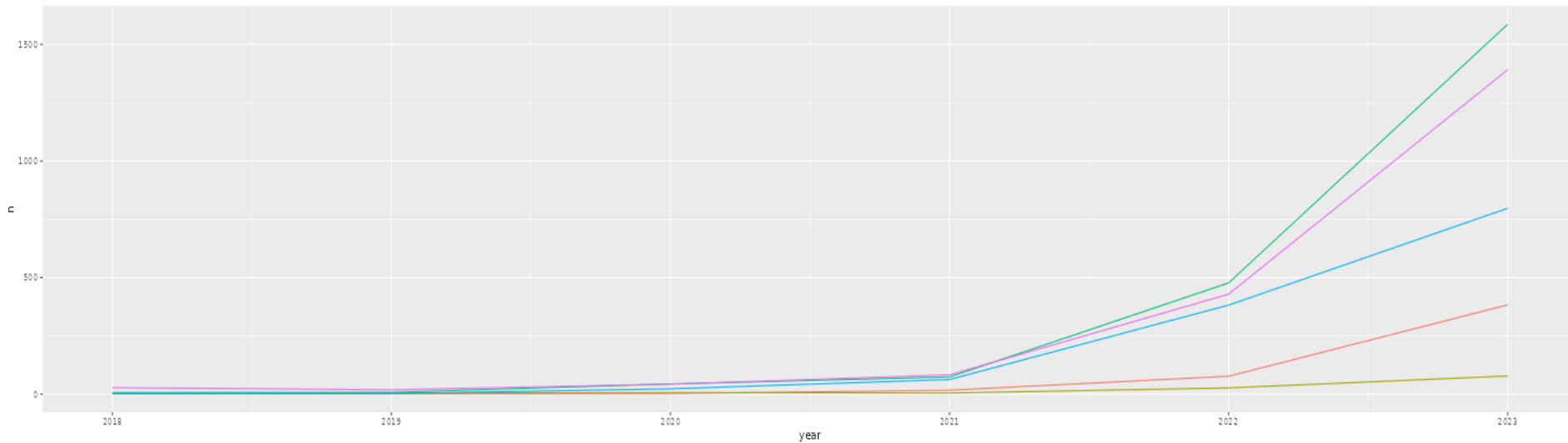
6) Regelmatige afstemming met andere provincies

7) Uitwerken internationaal netwerk universiteiten en andere onderzoeksinstellingen

Waarom nood aan actie?

- Invasieve soort: De Aziatische hoornaar (*Vespa velutina*) is een wespensoort uit zuidoost China. Sinds 2016 is de soort ook aanwezig in België.
- De soort kwam hier oorspronkelijk niet voor, maar neemt nu snel in aantal toe en is al verspreid over heel Vlaanderen

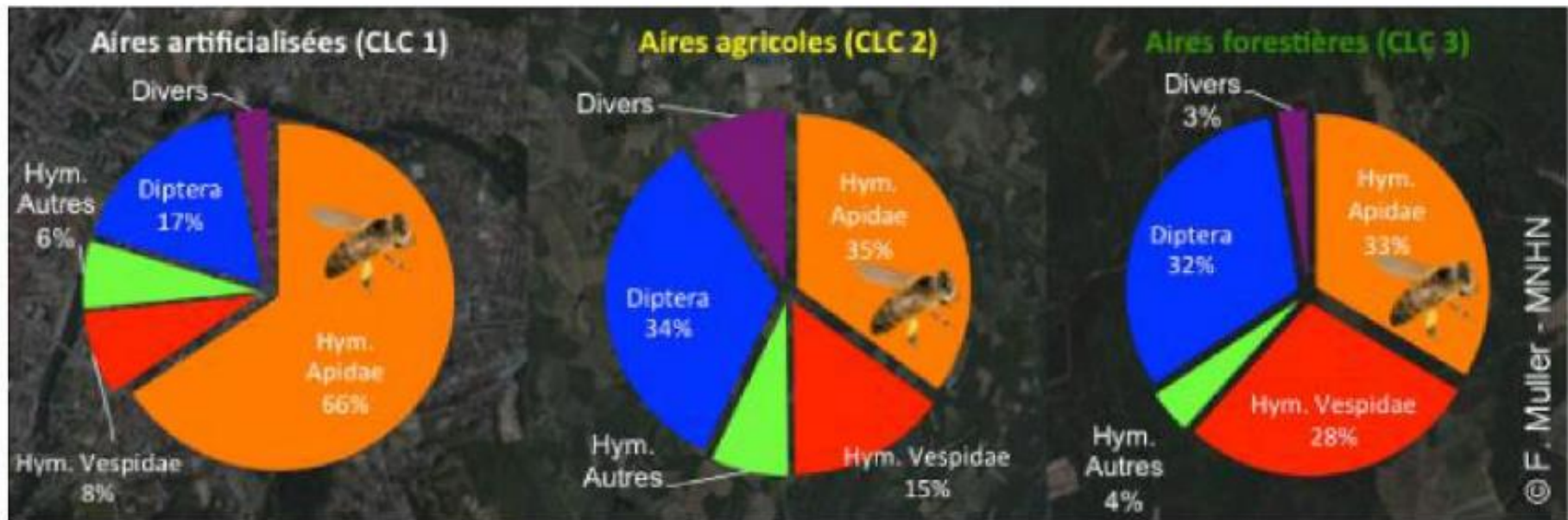
Waarom nood aan actie?

Provincie	'18	'19	'20	'21	'22	'23
Antwerpen	3	2	3	17	77	383
Limburg	2		7	5	27	78
Oost-Vlaanderen	7	8	44	74	477	1586
Vlaams Brabant	2	3	23	63	382	797
West-Vlaanderen	28	19	43	83	429	1391

Probleem

- Dieet AH: opportunisten. Bijenkasten zijn "McDonald's"

Figuur 8: Het prooispectrum van de Aziatische hoornaar in drie types omgevingen. In stedelijke omgeving (cfr. CLC 1) bestaat 66% van het dieet uit bijen met honingbijen als hoofdcomponent. In landelijke omgeving (CLC 2) zijn bijen en tweevleugeligen (vliegen en muggen) de belangrijkste bronnen. In bosrijk gebied (CLC 3) stijgt het aandeel wespen met sociale wespen als hoofdcomponent. Figuur overgenomen uit powerpoint MNHN oorspronkelijk uit Villemant et al. 2011.

Probleem?

- Dieet AH bestaat uit honingbijen en andere inheemse insecten, die onze bloemen, planten, cultuurgewassen bestuiven.

2 kritische vragen:

- Is een afname van de populatie honingbijen een probleem voor de bestuiving ?
- Lijdt onze biodiversiteit onder de aanwezigheid van de Aziatische hoornaar?

Relatief belang van honingbij en wilde bestuivers

Conclusies Grootschalige studie door EIS-Nederlands kenniscentrum insecten

- ▶ Wilde bestuivers (zweefvliegen en wilde bijen) zijn prima in staat om gewassen te bestuiven, soms beter dan honingbij.
- ▶ Onvoldoende honingbijen zorgen niet voor problemen met bestuiving. Wilde bijen en zweefvliegen nemen bestuiving over.
- ▶ In Europa is nog geen daling van bestuiving op te merken ten gevolge van de achteruitgang van de honingbij. Een verhoogde inzet voor wilde bestuivers (zorg voor habitat) is beter voor de oogst dan een verhoogde inzet voor de honingbij.

359 soorten wilde bijensoorten in België

Apidae

Megachilidae

Andrenidae

Colletidae

Melittidae

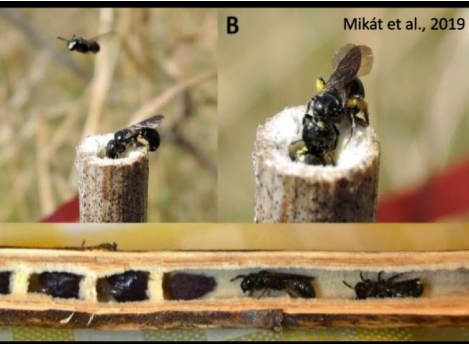
Halictidae

Relatief belang van honingbij en wilde bestuivers (vnl zweefvliegen)

- ▶ Honingbijen concurreren met wilde bestuivers: de grote aantallen honingbijen eten het voedsel op van de wilde bestuivers. De meeste wilde bestuivers hebben gespecialiseerde monddelen en zijn dus plantspecifiek.
- ▶ In Europa is nog geen daling van bestuiving op te merken ten gevolge van de achteruitgang van de honingbij.
Een verhoogde inzet voor wilde bestuivers is beter voor de oogst dan een verhoogde inzet voor de honingbij.
- ▶ Hoe kunnen we de wilde bijen helpen? Leefgebied verbeteren
 - nestlocaties aanbieden
 - verschillende soorten bloeiende planten

Relatief belang van honingbij en wilde bestuivers

Visie dienst DMN

- ▶ Momenteel is er (nog) geen probleem voor de biodiversiteit. Een vermindering van de honingbij is zelfs voordelig voor de wilde bestuivers.
- ▶ Begrip voor de imkers en achteruitgang honingbij. Imkeren is een populaire hobby, honingbij is onze cultuur, honing is een opbrengst.

Impact bestrijding op biodiversiteit

1) Momenteel wordt de AH bestreden met Permas D (Permethrin)

- Zeer giftig voor alle insecten
- Zeer giftig voor waterleven
- Langwerkend gif: gedurende 3 à 4 maanden actief werkzaam

2) Gebruik van fipronil (paard van Troje)

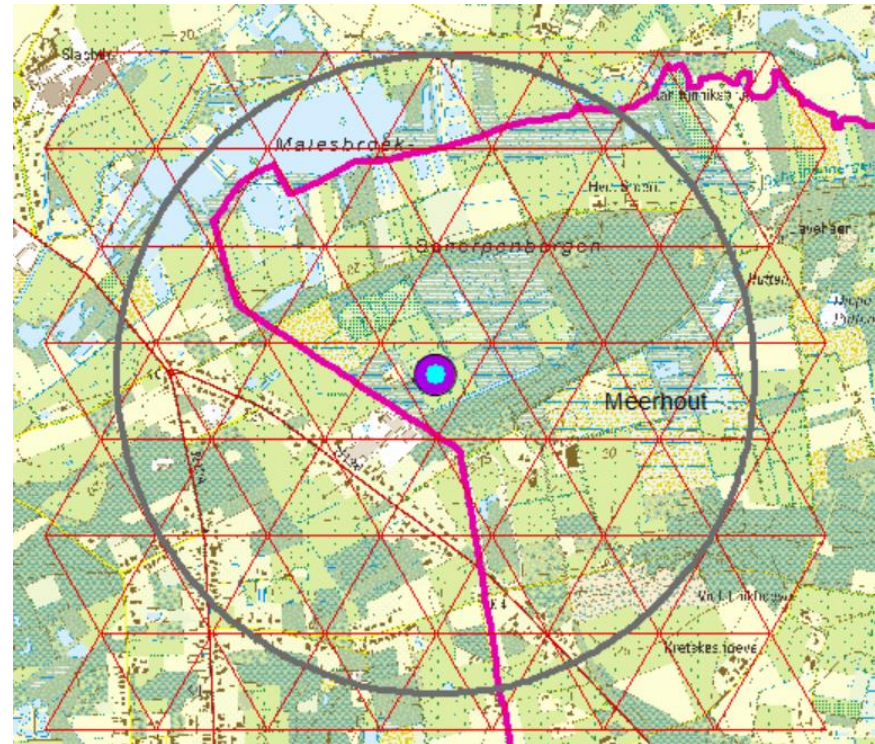
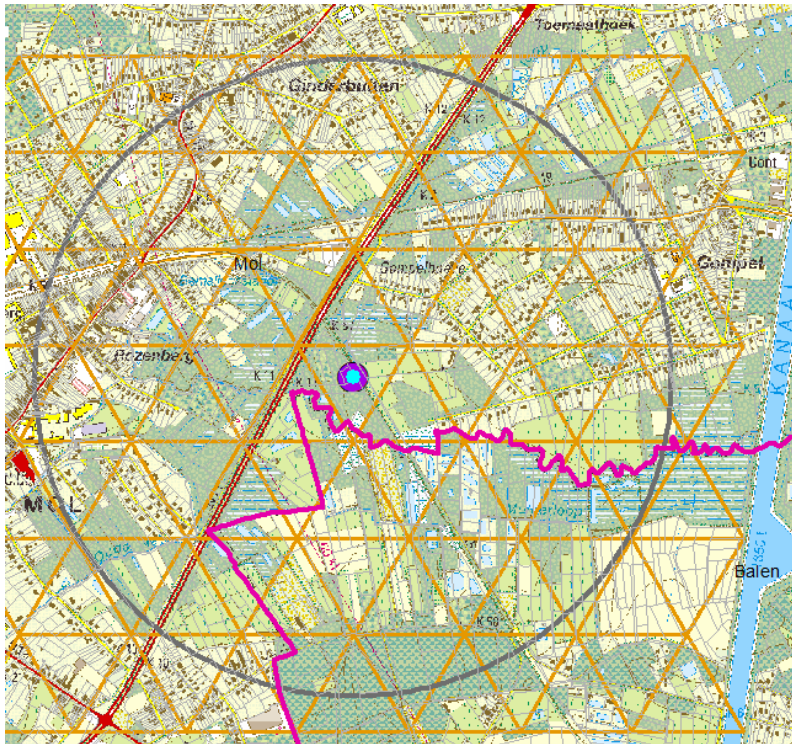
- Zeer giftig voor alle insecten en teken , matig giftig voor mens
- Komt in voedselketen terecht
- 2013: enorme bijensterfte door landbouwgebruik
- 2017: fipronil in legeieren
→ strengere wetgeving

Een grote bezorgdheid voor biodiversiteit:

Welk aandeel vormen wilde bestuivers in het dieet van de Aziatische hoornaar als de bijenkorven verminderen?

Onderzoek naar milieuvriendelijke beheersmethodes

- **Onderzoeksvraag:**
Kan je door het wegvangen van koninginnen de populatie van de Aziatische hoornaar verkleinen?
- Proefcirkel te Mol/Balen wordt vergeleken met proefcirkel te Geel/Meerhout

Proefopzet

- // Franse studie ITSAP - Institut de l'abeille
- Om de 350 meter selectieve lokval (hoekpunt driehoek)
- In lokval: lokpot met wiek en Trappit (actief tot 350 m)
- Selectieve val: Aziatische hoornaar is de grootste, kleinere insecten kunnen ontsnappen via rooster. Geen verdrinkingsdood wegens wiek.
- 1 onbehandeld nest per proefcirkel.

Proefopzet

- Proefcirkel Mol/Balen:
koninginnen worden weggevangen (47 lokvallen)
er worden geen nesten verwijderd (duur: 3 jaar)
- Proefcirkel Geel/Meerhout:
er worden geen lokvallen geplaatst
er worden geen nesten verwijderd (duur 3 jaar)
- Populatiegrootte Aziatische hoornaar wordt in najaar in beide proefcirkels opgemeten: nesten worden opgemeten en geteld
- Bijvangst wordt geteld en gedetermineerd

Koninginnen strijd - Usurpatie

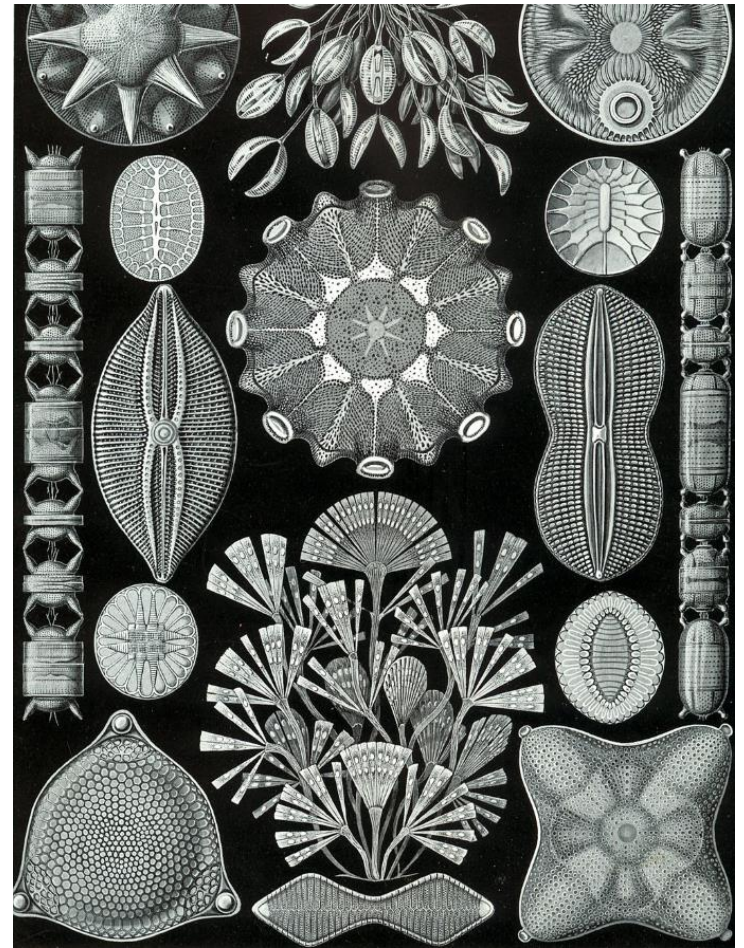
- Onwetendheid over strijd/concurrentie tussen koninginnen bij nest stichting
- Observaties bekend van koninginnen die embryonaal of primair nest overnemen door afdoden van oorspronkelijke koningin.
- Is deze concurrentie afhankelijk van densiteit van aanwezige populatie?
- Beïnvloed je de natuurlijke eliminatie van de koninginnen door het gebruik van lokvallen?
- Testcase: voorbereiding op indiening Europees LIFE-project.

Mogelijk nieuw LIFE project

- Effect van lokvallen vergelijken in verschillende landen met variërende plaagdruk van de Aziatische hoornaar
 - Frankrijk, Portugal: hoge infectiegraad
 - België: lage infectiegraad
 - Denemarken?: nog geen infectie
- Andere beheersmethode: Diatomeeënaarde
- Aandacht voor beschermen van de honingbij: Electric harp
- Habitatherstel wilde bestuivers

Diatomeeënaarde

- Fossiele overblijfsel van skelet van kiezelwieren, zeer scherpe randen
- Wordt ook gebruikt tegen de bloedluis bij kippen
- Hoornaar sterft door uitdroging (wonden) of verstopping tracheeën
- Werkt langzamer dan Permas D maar is milieuvriendelijker
- ANB: verplicht in natuureservaten
- Meer onderzoek nodig naar effectiviteit

Bescherming bijen: Electric harp

- Voorlopig goede resultaten door Honneybee Valley Ugent en Nossa Rojas (onderzoekster in Spanje Universiteit Vigo)
 - bij gebruik van electric harp: minder stress, meer gewicht, hogere overleving na winter

Vlaanderen
is natuur

Aziatische hoornaar – praktische info

AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

Populatiebeheer

- ▶ Gevestigde soort → terreineigenaar/-beheerder staat in voor bestrijding (Soortenbesluit Bijlage 3/1.5)
- ▶ Beheerdoelstelling → overlastbeperking
- ▶ (Boven)lokale besturen bepalen zelf in welke mate ze hieraan invulling geven (toelage, overheidsopdracht,...)

Facilitatie Vlaamse overheid

- ▶ Opmaak beheerregeling
- ▶ Dispatch en info via Vespawatch
- ▶ Ter beschikking stellen raamovereenkomst

Werking raamovereenkomst

- ▶ Opmaak toetredingsovereenkomst tussen ANB en lokaal bestuur
- ▶ Lokaal bestuur voorziet bestrijdingsbudget
- ▶ Meldingen op Vespawatch van toepassing worden doorgegeven aan verdelger
- ▶ Verdelger voert uit en factureert aan lokaal bestuur

Visie

- ▶ Az. hoornaar is een gevestigde soort in Vlaanderen met impact op volksgezondheid, landbouw en natuur
- ▶ ANB hanteert voorzorgsprincipe en verdelgt binnen eigen patrimonium en faciliteert bestrijding daarbuiten (zie hoger)
- ▶ Voor impact op andere beleidsdomeinen wordt er verwezen naar de bevoegde overheden
- ▶ Brandweer treedt in principe enkel op ikv acuut gevaar
- ▶ Spring verantwoordelijk om met 'Spring trapping' (zie onder)

Rol lokale besturen

- ▶ Voorzien in bestrijding binnen grondgebied (maar spring bewust om met biociden)
 - afname raamovereenkomst;
 - eigen aanbesteding;
 - Toelage;
 - ...
- ▶ Sensibilisering publiek
 - Az. hoornaar wordt vertrouwd beeld
 - Niet ieder nest zal/kan/moet worden bestreden
 - Blijf melden(!)
 - Wees voorzichtig bij snoeien van hagen, dakwerken,...
 - <https://www.antigifcentrum.be/natuur/dieren/steken-van-wespen-bijen-hommels-en-aziatische-hoornaars>

Rol lokale besturen

- ▶ Organiseren omkaderende maatregelen
 - Vrijwilligerswerking nestopsporing (vb rond scholen, WZC,...)
 - Groepsaankopen beschermingsmaatregelen imkerij (elektrische harpen,...)

Studie 'Spring trapping'

- ▶ Samenwerking Limburgse Imkersbond, ANB, INBO, MijnTuinlab
- ▶ Dataverzameling vangst en bijvangst 'Spring trapping'
- ▶ Onderzoeksvragen:
 - Hoeveel en welke bijvangst in selectieve vallen?
 - Impact op densiteit hoornaar? Is het effectief?
- ▶ Iedereen met selectieve val kan data ingeven via www.mijntuinlab.be (projectpagina online vanaf begin maart)

Waar kunnen we jouw lokaal bestuur vanuit provincie Antwerpen nog bij ondersteunen m.b.t. beheersing van de Aziatische hoornaar?

- **Communicatie**

- Uniforme communicatie (bv voorbeeldteksten) naar burgers voorzien (8)
- Communicatiekalender opmaken → Nieuwsbrief met info voor burger/website
- Overzichtspagina voorzien waar lokale besturen naar kunnen verwijzen → Vespawatch
- Communicatie naar besturen → Nieuwsbrief/Provinciale Site Lokale Besturen
- Sensibilisering → Nieuwsbrief/Site/Voorbeeldteksten/Pers

Waar kunnen we jouw lokaal bestuur vanuit provincie Antwerpen nog bij ondersteunen m.b.t. beheersing van de Aziatische hoornaar?

- **Beheersing**

- Coördinatie beheersing (8) **Vespawatch** verwittigt \approx intekenen raamovereenkomst ANB /eigen aannemers
- Overzicht bestrijdingsfirma's opmaken (2): zie site **Vespawatch**/link op site provincie Antwerpen
- Ondersteuning bestrijders/opspoorders (vrijwilligers) : **Vespawatchers**
- Lokdozen/vangkooien/selectieve vallen/zenders voorzien (4): **Strategisch plan bijenteelt**
- Nesten opsporen **vrijwilligerswerk Vespawatchers**

Waar kunnen we jouw lokaal bestuur vanuit provincie Antwerpen nog bij ondersteunen m.b.t. beheersing van de Aziatische hoornaar?

- **Coördinatie/verbindende functie**
 - Aanbeveling maatregelen voor lokale besturen (4)
 - Opmaak provinciaal reglement: terreineigenaar/beheerder bepaalt reglement
 - Opmaak raamcontract (3) → ANB
 - Overlegmoment met gemeenten organiseren
 - Samenwerking opzetten

Waar kunnen we jouw lokaal bestuur vanuit provincie Antwerpen nog bij ondersteunen m.b.t. beheersing van de Aziatische hoornaar?

- **Financiële ondersteuning (5)** : helaas gaan we dit voorlopig niet doen, wel voorgaande ondersteuning

Vragen?

Strategisch plan Bijenteelt

- Info van Frans Daemen (LIB)